

Byggnadsminnesförklaring av magasinbyggnad på fast Torsåker 1:6,
Hammarby socken, Upplands Väsby kommun

ÄRENDETS HANDLÄGGNING

Torsåkers tidigare ägare, familjen , väckte den 19 maj 1987 fråga om byggnadsminnesförklaring av Torsåkers magasin.

Länsstyrelsen, som anser att magasinet är i byggnadsminnesklass, uppräta-
de den 2 december 1987 förslag till skyddsföreskrifter i samband med en
eventuell byggnadsminnesförklaring. Byggnadsnämnden i Upplands Väsby
kommun tillstyrkte byggnadsminnesförklaring med föreslagna skyddsfö-
skrifter den 26 januari 1988. Familjen godtog den 24 april 1988
de föreslagna skyddsföreskrifterna.

Byggnaden var vid denna tid starkt förfallen med omfattande skador på tak
och väggar. Ett eventuellt beslut om byggnadsminnesförklaring påverkades
av den omständigheten att byggnaden befann sig i ett sådant skick att en i-
stansättning inte var tänkbar utan avsevärda kostnader för det allmänna
eftersom privata medel saknades för ändamålet.

Mellan 1994 och 1996 utverkades emellertid 527.000 kr av statliga bidrags-
medel för en renovering av stomme och exteriör. Renoveringen avslutades
våren 1996 med gott resultat. Länsstyrelsen har till Er utbetalat ovan-
nämnda bidrag.

Ett villkor för bidragen var att Ni accepterade en byggnadsminnesförklaring
med liggande förslag till skyddsföreskrifter.

HISTORIK OCH KULTURHISTORISKT VÄRDE

Torsåker eller Tjursåker som var gårdens ursprungliga namn har rötter i
förhistorisk tid. Gården blev säteri på 1670-talet och förvärvades 1722 av
riksrådet Gustaf Adam Taube och 1729 av den kände hattpolitikern Fredrik
Gyllenberg, som torde ha anlagt den långa allén till Torsåker.

Enligt kulturmiljöenhetens diarium har
inte besvär anförts över detta beslut.
Datum 96-10-11
Sign. G. Magnusson

Efter Gyllenborgs död 1759 lät änkan bygga det ståtliga spannmålsmagasinet, som skulle fungera som spannmålsbank för gårdens underlydande.

Bland Torsåkers ägare märks också G.A. Löwenström (1805-11), Löwenströmska lasarettets grundare. Torsåker köptes 1872 av landshövdingen H. Wachtmeister, som lät ersätta den gamla huvudbyggnaden med en ny som med sina torn och tinnar påminde om en medeltidsborg. En senare ägare ersatte tornen 1902 med gavlar varvid byggnaden erhöll sin nuvarande barockprägel.

Spannmålsmagasinet är byggt 1763. Ovanför ingångsdörren sitter en rund inskriptionstavla av ölandskalksten med följande text: "Torsäckers Egendomars Underliggande Bönder och Torparens Spannmåls magasin år 1763. FSGB-EJSC". Bokstäverna hänför sig till Fredrik Gyllenborgs och hans makas initialer.

Magasinet ligger vid allmänna landsvägen i fonden av Toråkers lindallé, vilken 1957 förklarades som naturminne. Byggnaden har ett karaktärsfullt yttre. Den är uppförd av 1½-stens mur av stortegel till 2 våningars höjd och däröver 1-stens gavelmurar. Med sin utkragade takfotslist, sitt brutna tak täckt med svartglaserat tegel infattat av svartplåt, sina ljusa kalkputsade väggar med svarta järnluckor och sin dubbeldörr av järn med omfattning av huggen roslagssandsten utgör byggnaden en omistlig del av den kulturhistoriskt värdefulla miljön vid Torsåker.

Magasinets kulturhistoriska värde ligger emellertid inte endast i det tilltalande yttre. Byggnaden är ett framträdande exempel på den grundläggande prägel som jordbruket gav det svenska samhället i äldre tider och som kan betecknas med uttrycket lokal förrådshushållning. Under 1700-talet, framför allt dess senare del florerar en rad kungliga påbud och kungörelser om inrättande av sockenmagasin. Rädslan för missväxt var stor och magasinsinrättningarna var ett medel att motstå eventuell missväxt. Det gällde att efter svåra år ha tillräckliga förråd för såväl konsumtion som utsäde.

Torsäckers magasin är dock inget sockenmagasin utan som inskriften anger avsett för gårdens underlydande. Änkan Gyllenborgs initiativ har drag av både filantropi och slug beräkning, ty vid missväxt sköt spannmålspriset i höjden. Den som då hade spannmål att avyttra gjorde sig en god förtjänst. Det fanns dock risker. Spannmålen måste noggats tillses och röras om, ty om den blev angripen av mögel och ohyra måste den helt hastigt säljas eller malas till mjöl och konsumeras.

Torsåkers magasin har nu genomgått en genomgripande renovering. Det har varit en renovering i ordets bästa betydelse, ty magasinet har återställts i exakt det skick det hade innan skadorna uppkom.

Värdet hos detta kulturhistoriska dokument ligger bl.a. i att det nu står så nära originalskicket som tänkas kan, dess arkitektoniska skönhetsvärde, dess belägenhet i en mycket värdefull kulturhistorisk bebyggelsemiljö som tillika ingår i område av riksintresse för kulturminnesvärden samt inte minst den omständigheten att magasinet förmedlar kunskap om äldre tiders näringsliv.

BESLUT

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen mm, KML att förklara Torsåkers spannmålsmagasin för byggnadsminne. I samband härmed meddelar Länsstyrelsen enl 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter.

1. Magasinet får inte rivras eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. Invändigt får inte göras ingrepp i eller ändring av stomme och fast inredning.
3. Magasinet skall underhållas så att det inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras med sådana metoder och med sådant material att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
- ./.
4. Det område kring magasinet som angivits på bifogade karta får inte ytterligare bebyggas. Det skall hållas i sådant skick att magasinets utseende och karaktär inte förvanskas.

UPPLYSNINGAR

- ./.
- Detta beslut kan enligt 3 kap 19 § KML överklagas hos länsrätten enligt bilaga.

Länsstyrelsen lämnar råd i fråga om underhållet av byggnaden samt värden av det kringliggande området.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Ulf Adelsohn. I beslutet har även deltagit länsassessor Björn Lundin, länsantikvarie Jan-Bertil Schnell samt biträdande länsantikvarie Gösta Magnusson, föredragande

Ulf Adelsohn

Gösta Magnusson

Kopia till:

akten
kulturmiljöenheten
byggnadsminnesregistret
Stockholms läns museum
Riksantikvarieämbetet
Upplands Väsby kommun
Stadsbyggnadsnämnden Upplands Väsby kommun med lagakraftsbevis
Riksantikvarieämbetet med lagakraftsbevis
Fastighetsregistermyndigheten med lagakraftsbevis
Inskrivningsmyndigheten med lagakraftsbevis
länsöverdirektören
rättsenheten

Tillhör Länsstyrelsens
i Stockholms län

beslut

dnr 221-1993-
22905

96-08-14

Torsåker 1:6
Hammarby socken
Upplands väsby kommun

